

Interjú

MAGYAR ELNÖK A NEMZETKÖZI AKADÉMIAI SZÖVETSÉG ÉLÉN

Chikán Ágnes beszélgetése Maróth Miklóssal

A csaknem százéves múltra visszatekintő, brüsszeli központú Union Académique Internationale (UAI), azaz a Nemzetközi Akadémiai Szövetség, főnnállása óta – Harmatta János után – másodszer választott elnökéül magyar tudóst. A világ több mint 60 országának 90 akadémiaját képviselő küldöttek tavaly Maróth Miklós akadémikust, a Budapesti Pázmány Péter Katolikus Egyetem professzorát látták legalkalmasabbnak erre a tisztségre. Ez alkalomból beszélgettem az elnöki teendőket három évig ellátó kutatóval.

Kérem, mutassa be ezt a hazánkban bizonyára sokak által nem ismert szervezetet!

A gondolat, hogy a nemzeti akadémiaiknak szövetségbe kellene tömörülniük, a németektől származik, ám a franciák voltak azok, akik az első világháború után, 1919-ben Brüsszelben megalapították a Nemzetközi Akadémiai Szövetséget több ország humán akadémiaiból, illetve a nemzeti tudományos testületek humán osztályaiból. Céljuk az volt, hogy a tudományos kutatás terén fogják össze a háború után szétszaggatott világot. A hatvan ország akadémiainak közös munkájához – néhány kivételtől eltekintve – a távolság miatt

nem csatlakozott Dél-Amerika. Fehér folt Afrika, hiszen ott még nincsenek akadémiaik, a Dél-afrikai Unió, Marokkó, Egyiptom, Tunisz, valamint a kontinensen működő néhány nyelvészeti akadémia azonban képviselteti magát. Olyan témák patronálására vállalkozik a szövetség, amelyeket legalább két különböző ország akadémiaja felügyel.

Magyarország mikor és milyen témával csatlakozott ehhez a munkához?

A 30-as években egy egész Európára kiterjedő vállalkozás indult: a szövetség elhatározta a középkori latinitás szótárának elkészítését. Az összes, latin írásbeliséget használó európai állam, köztük hazánk is, vállalta, hogy 1500-ig földolgozza valamennyi latin nyelvű szövegét, s az ennek alapján összeállított szótárt publikálja is.

Hogyan lehet összefogni, összehangolni ilyen óriási, szerteágazó munkát egyetlen „irányító központban”?

Az évente megtartott közgyűléseken beszámolókat hangzanak el az éppen aktuális programokról az egyes országok kutatói által leadott eredmények alapján.

Gondolom, nemcsak a témának, a munkamódszernek, a követelményrendszernek, hanem a szakmai minőségnek is egységesnek kell lennie. Ezt hogyan sikerül biztosítani a szövetségnek?

Maximális szakmai igényességgel és szigorral. A közgyűlés dönti el, hogy az UAI egy-egy bemutatott munkához adja a nevét vagy sem, azaz a kutatási eredmény megfelel-e a tudományosság legmagasabb követelményeinek.

Értsük ezt úgy, hogy az UAI szűrője biztosítja a minőségi garanciát, s mint valami védjegy, tanúsítja: a részt vevő kutatók kiváló munkát adtak ki a kezükből? És ha egy ország képviselői sikerrel jutottak túl ezen a bizonyára szakmai rangot adó megmérettetésen, hogyan tovább?

Ha az elkészült mű jól vizsgázik az évenkénti beszámolókon, a minősítési eljáráson, ez azt jelenti, hogy ezek a tudományos eredmények zöld utat kapnak: eladhatók lesznek a legigényesebb nemzetközi nyilvánosság számára.

Eszerint itt nemcsak a dicsőség, nagy pénzek is forognak kockán. Mi a biztosíték, hogy a szakmai zsűri nem szimpátia alapon dönt?

A szakmai lelkiismereten kívül a demokratikus, titkos szavazás. Minden országnak két szavazata van. Hazánk számára is adott ez a jog, ám a költségek miatt csak egy küldött képviseli Magyarországot.

Pedig már csak országimázs szempontjából sem lenne haszontalan, ha erőteljesebben lennének jelen, és szólnának bele a döntésekbe, nem beszélve a magyar tudományosság nemzetközi megítéléséről. Jelenleg hány témán dolgoznak a világ humán tudományokkal foglalkozó kutatói a szövetségben?

Nyolcvan, hagyományosan főként filológiai tudományokkal – történelemmel, filozófiával, szociológiával, gazdasággal – kapcsolatos kérdések földolgozása van folyamatban. Közülük csupán egy művészettörténeti témában, *Az antik vázák korpusza* című programban, valamint öt filológiaiiban vesz részt Magyarország. Az ókortudományi kutatócsoport három vállalkozásba kapcsolódik be: a munkatársak a középkori latinság szótárán, a középkori írók tára és a középkori oklevelek kiadásán dolgoznak. Az Avicenna Intézet a *Fontes historiae Africae*, Afrika arab nyelvű történeti krónikáinak publikálásában érdekelt. Halad az MTA keleti kéziratának a földolgozása, és készül a katalógusuk is.

Hogyan zajlik az efféle munka? A kutatók például összegyűjtik, leltározzák a hazájukban fellelhető ókori vázákat? Hogyan válik mindez mindenki számára megismerhető közkinccsé?

Az egyes országok kutatóinak munkáját összesítjük, s a világ jelenleg hozzáférhető összes antik vázája hagyományos nyomtatásban és számítógépen is látható lesz. Nemcsak az ismertető szövegen, hanem a tudományosan minősített fotókon is rajta lesz az UAI garanciát jelentő emblémája.

Ezek a világszerte forgalmazott, drága kiadványok vissza is hoznak valamennyi pénzt a tudomány konyhájára?

Hogyne: a Magyarország által befizetett évi 2000 euró tagdíj összegét például munkánkkal meg is kerestük.

Szerénynek mondható részvételünk kecsegtet-e még hasonló sikerrel?

Jelentős szerepet vállaltunk a keleti kéziratok katalógusának elkészítésében is. Hazai György

a januári közgyűlésen mutatta be az MTA török kéziratának katalógusát, melyet az UAI pénzén nyomtattak ki. A májusi közgyűlésen, Brüsszelben pedig én ismertetem az angol és török nyelven párhuzamosan megjelent kötetet. Részt veszünk egy most születő, új tudomány, az afrikai történelem forrásainak kutatásában. A program célja, hogy segítsük a kontinens magára találását. Mivel a helyiektől nem várható el, hogy saját anyagiakat fektessenek ebbe a munkába, az UAI szponzorálta az ott szervezett nemzetközi konferenciát, melynek magyar résztvevője is volt.

Az viszont aligha várható el ettől a nemzetközi szervezettől, hogy olyan közép-európai országot támogasson, amely és amelynek tudománya fejletlenek mondható. Ön szerint ennek megfelelő a részvételünk a nyolcvan lehetséges téma kidolgozásában?

Kifejezetten fájjalom, hogy a római régészeti lelőhelyekről készülő fölmérés munkáiban nem veszünk részt, noha működnek nálunk ezzel a területtel foglalkozó kutatóintézetek. Szemlesütve mondom: a magyarországi lelőhelyek földolgozását Lengyelország végzi. A másik ilyen lemaradásunk, noha a sztyeppe-történet a magyar őstörténet része, az ezzel kapcsolatos föltárásokban és egyéb programokban nem dolgoznak magyar kutatók. Nem vállalták... Márpedig, ha a nemzetközi vérkeringésből kimaradunk, ez a kutatási terület provinciális lesz, nem jegyez bennünket a világ tudományos közössége. A Löveni Katolikus Egyetem például azért tartozik a legismertebb tudományos intézmények közé, mert sok UAI-programba beszállt. A világhírű Peters' Kiadó megjelentette az *Avicenna Latinus* sorozatot, Arisztotelész latin fordítását és több hasonló sorozatot, filozófiai intézetük ezáltal szerzett hírnevet magának.

Ha elégedetlen a magyar részvétellel, most itt az idő, hogy ezen változtasson. Netán látja e konzervatív, sokévtizedes hagyományokra épülő intézmény működésének gyengéit is, melyeken lehetne javítani. Mik a tervei?

Igyekszem továbbra is még több hazai kutatót bevonni a nemzetközi szakértő bizottság munkájába. Egyik fő feladatomnak tartom, hogy megkíséreljem aktivizálni a kollégákat, mert tudományos súlyunkhoz képest csekély mértékben vagyunk jelen a nemzetközi pályán. Fontosnak tartom továbbá, hogy a programok értékelése folyorsuljon, és alaposabbá váljék. Minden egyes témát független, anonim, a programban nem dolgozó zsűritagokkal fogunk minősíteni. A februári, párizsi vezetőségi ülésen választjuk ki ezeket a nemzetközi tudományos életben rangot szerzett szakembereket, s akkor határozzuk meg a következő közgyűlés napirendjét is.

Tudna-e olyan programot említeni, amely szakmai téren áll különösen közel a szívéhez, s amely az egyik fő csapás lehet a szövetség elkövetkező három évében?

Már korábban elindult egy kivételes program a szövetségben: az emberi méltóság programja. Hogy ez a kényes téma működőképes legyen, megváltoztattuk az eddigi ügymenetet, s már folyik is a kötet szerkesztése, amit támogat az European Science Foundation. Azáltal, hogy a tényleges munkát a norvégoknak adtuk át, megszűnt a korábbi stagnálás.

Ezek szerint az akadémiák nemcsak a múltat igyekeznek föltárni, hanem érdeklődnek jelenünk, jövőnk iránt is. Netán szeretnének bele is szólni a világ folyásába?

Valóban, az is célunk, hogy a politikusokat, egyes országok törvényhozóit befolyásoljuk.

Olyan kérdéseket vetünk föl, amelyek a közgondolkodásban nem szerepeltek, vagy nem tisztáztak.

Például?

Ilyen kérdés véleményünk szerint az, hogy mit jelent az emberi méltóság a születés előtt és a halál után. Azt szeretnénk elérni, hogy a kutatók foglaljanak állást efféle kényes témákban is. Sőt: mindent megteszünk, hogy a filozófiai, tudományos alapon kidolgozott nézeteket az egyes országok építsék be saját jogrendszerükbe. Törekszünk arra, hogy ösz-

szemeri érdekünknek megfelelően az egyes országok – a muszlimok is – közösen alakítsák törvényeiket, s azonos szemlélettel kezeljék például az abortusz, az eutanázia kérdését, de ne hagyják figyelmen kívül a halott méltóságát, a halott jogait sem.

Professzor úr, elnöki munkájához sok sikert kívánok, és köszönöm a beszélgetést.

Kulcsszavak: *akadémia, nemzetközi, bölcsészettudomány, közös kutatás*

